

КРИТИКА ЯК ЖИВА ДУМКА: КІЛЬКА СЛІВ ПРО КРИТИЧНІ МАТЕРІАЛИ ЖУРНАЛУ “СЛОВО І ЧАС”

Ясно, що головна мета літературознавства – інтерпретація. Але критикові в цьому плані найважче, він уподібнюється першопрохідцеві чи навіть саперу: помилитися дуже легко, бо часто не маєш інтерпретаторів-попередників. Може, наслідки похибок і не катастрофічні, але завжди слід пам'ятати про подвійну відповідальність критика: у випадку помилки його “битимуть” і письменник, і читач (звичайно, цю фразу супроводжуємо уявним смайликом, але в кожному жарті, як кажуть...).

Критик підступає до ще не встояного, не оціненого, не застиглого. Приємно бачити серед авторів рубрики “Літературна критика” літературознавців як молодшого покоління (наші випускниці Надія Гаврилюк, Катерина Мурашевич), так і авторитетних науковців, що “дійшли свого зросту і сили”, як Олександр Галич.

Ще на світанні торішньої весни (№ 3) побачила світ стаття Ярослава Голобородька “Антропочас Людмили Тарнашинської”. Скажу відверто: найчастіше, коли фаховий філолог починає писати вірші, то вони рівні, відточені, гладкі, вони – “філологічні”. Це сконструйовані твори начитаної людини, яка знає, що таке добра поезія, орієнтується в її специфічних ознаках. Принаймні так буває з погляду форми... За всієї поваги до Л. Тарнашинської як науковця мені, грішним ділом, так уявлялися її поетичні твори. Але автор статті, яка стала не просто рецензією, а проблемним дослідженням, розкриває глибоку *філософію часу* у творах Л. Тарнашинської (до слова, принагідно вітаю поетку з присудженням високої премії імені Григорія Сковороди!).

Колись у 90-х, коли був популярним роман “Щоденний жезл” Є. Пашковського, критики (зокрема Сергій Квіт) міркували над “хронософією” цього прозаїка. Людина і час, письменник і час – це стосунки друзів-ворогів. Час фіксує зусилля (творчі) – і час пожирає все земне... А тут – АНТРОПОЧАС. Як пише критик, “авторка багатовекторно і, сказати б, багатоканально метафоризує Час – опредмечує, оживлює, олюднює. Він постає впізнаваним і “своїм” (СіЧ. – 2012. – № 3. – С. 109). Час ідентифікується, *індивідуалізується*, постає як дія, до того ж дія креативна – можна говорити про присутність у Часі як Бога, так і Людини. Тому і Час із великої літери, а сама розглянута збірка називається, нагадаю, “Його Величність Час” – із великої всі слова. На думку критика, поетеса “наближає час до людини”. Безперечно, критична продукція впливає на рецептивну активність читацької спільноти, і цей глибокий відгук, мабуть, спонукатиме не одного любителя сучасної української поезії ознайомитися зі збіркою, де стрічаються новотвори-філософемі на зразок “наскрізьчасся”, “передчасся”, “білячасся”; де практикуються “часосповідь” і триває “часоісторія”...

Прозоро й цікаво в цьому ж числі журналу Н. Гаврилюк розбирає художні коди книжки поезії, новел і притч “Паперовий кораблик” (СіЧ. – 2012. – № 3. – С. 111-114), що належить перу (якщо можна так висловитися в нинішню комп'ютерну епоху...) молодій харків'янки Люцини Хворост, котра дебютувала кілька літ тому поетичною книжкою “ГАЛЮЦІНАЦІЯ”). Критик цілком резонно

зауважує, що поняття “ілюзія” може бути конструктивним, що між ілюзією та реальністю не лише пролягає тонка межа для поета – вони ще й можуть мінятися своєю ієрархічністю, місцем. Для когось почуття – “ілюзія”, для когось – найреальніша реальність. Паперовий кораблик – символ “справжності дитячого”, цінності захоплення світом; уміння дивуватися споріднює чистий світогляд дитини і поета. “Будьте як діти...” І знову – той благословенний і розпроклятий час! Н. Гаврилюк пише: “Тонка грань між ілюзією і реальністю визначається саме часом – цим дволиким Янусом... Пливучи морем життя, ми відкриваємо спершу “юначе лице Януса” (оптимізм, максималізм), а згодом – “старече” (мудрість, пам’ять...)” (Там само. – С. 112). А що, дуже слухна, глибока думка. Чудово, що критика в журналі – не просто аналіз, вона несе в собі глибокий роздум, філософічність; бачимо тут *мислену критику* – так колись В. Медвідь казав про “мислену прозу” як особливий її тип на відміну від описовості суперреалістичних рядкогонів.

І це обнадіює. Ні кризи немає (а це споріднене з “критикою” слово: грецьке “кризис” – суд); ні неповноформатності. Повнокровна, повнозерна критика. Хороша й різна. Без компліментарності, без поверховості... Кожна критична стаття – високого фахового рівня, несе в собі певну наукову концепцію, а не просто подає механічний перелік плюсів і мінусів книжки.

Сказане повною мірою стосується, наприклад, і статті О. Галича про прозовий квазіроман, як ми вважаємо, Ліни Костенко. Тут автор-літературознавець, відомий дослідженнями мемуаристики, документалістики, стоїть на тій позиції, що “прозовий дебют” видатної поетеси – стилізація під документалізм: ця тенденція розглядається як прикметна глобальна риса сучасної літератури, “коли інтерес до документальності бачення людей і подій переростає в потребу імітувати документи й факти” (Галич О. “Записки українського самашедшого” Ліни Костенко як імітація документального твору // СіЧ. – № 7. – С. 105). А щодо роману Л. Костенко – так, дискусіям щодо нього, очевидно, ще не скоро настане край: надто багато думок – оголено-прямовисних, афористичних і публіцистичних – кинула в читацький загальний поетеса, що стала ще й прозаїком.

Привертає увагу відгук сходознавця Катерини Мурашевич на “китайську” збірку Людмили Скирди “Мелодії чотирьох сезонів”: зі сторінок поетичної книжки дихає українське сприйняття древньої, загадкової, подібної до Фенікса країни. За словами авторки статті, поезії Л. Скирди пробуджують спогади про Китай краще, ніж пейзажні фотокартки, бо це поетична “мелодія любові” до людини, країни, світу (№ 6).

Критичний дискурс виплескується із річища рубрики, перетікає в “Час теперішній”; наприклад, як вдалу й вичерпну критичну розвідку варто розцінити відгук Людмили Касян на “Ното feriens” Ірини Жиленко. Поетеса, на жаль, уже покинула обшири земного існування... Але лишила ґрунтовну, багатожанрову й багатовимірну Книгу, яка далеко виходить за рамки автобіографічно-мемуарного дискурсу.

Отже, навіть такий пунктирний огляд підтверджує, що 2012 рік був плідним у плані критичних знахідок для шанованого філологічного журналу. Високі критерії добору матеріалів, розмаїття авторських позицій, поєднання традиційної прозорості викладу із залученням нових наукових відкриттів – усе це робить “Слово і Час” академічним флагманом у сфері розгляду й опрацювання фактів сучасного літературного процесу.